

Utjecaj glazbe i pokreta na cjeloviti razvoj predškolskog djeteta

Ardalić, Jerko

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:284167>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

JERKO ARDALIĆ

**UTJECAJ GLAZBE I POKRETA NA CJELOVITI RAZVOJ PREDŠKOLSKOG
DJETETA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, kolovoz 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

JERKO ARDALIĆ

**UTJECAJ GLAZBE I POKRETA NA CJELOVITI RAZVOJ PREDŠKOLSKOG
DJETETA
ZAVRŠNI RAD**

Mentor:

DOC. DR. SC., Blaženka Bačlija Sušić

Zagreb, kolovoz 2022.

SAŽETAK:

Djeca predškolskog uzrasta prirodno su muzikalna, te je njihov glazbeni svijet od početka izuzetno raznolik. Oni su pjevači, svirači, plesači, slušatelji i stvaratelji glazbe. Razvijajući se od djetinjstva i najranije dobi do svoje predškolske dobi, te dalje, do punopravnih iskustava u osnovnoj školi, djeca rastu bogateći svoja glazbena iskustva koja ujedno pridonose razvoju djetetovih glazbenih sposobnosti. Nedvojbeno je kako nas glazba pokreće i stimulira naš razvoj upravo kroz vlastitu apelaciju i obraćanje te je tako nezamjenjiv mehanizam u cjelovitom odgoju.

Uz druga područja djetetova razvoja, u radu je opisan doprinos glazbe i pokreta na cjeloviti razvoj djeteta. Prikazan je tijek razvoja glazbenih sposobnosti djeteta, znakova za prepoznavanje glazbene darovitosti, prikaz stadija djetetova razvoja s obzirom na razvoj pokreta i povezane reakcije na pokret te pregled razvoja djetetovog kreativnog pokreta. U radu su navedena istraživanja koja potvrđuju ulogu i dobrobiti glazbenih aktivnosti, a isto tako i pokreta, u razvoju djeteta rane i predškolske dobi. Analizirana je važnost uloge odgajatelja u stvaranju kvalitetnih poticaja i okoline u svrhu zadovoljavanja djetetovih potreba i mogućnosti te ostvarenja njegovog optimalnog razvoja.

U početku je dan pregled i objašnjenje djetetovog razvitka kroz razvojne faze i područja koji će omogućiti uvid u njegovu cjelovitost, s pojačanim fokusom na razvoj glazbenih sposobnosti. Također u ovome radu prikazano je kako prisutnost glazbe i pokreta utječe i razvija različite djetetove sposobnosti i kompetencije te kako glazba i pokret pridonose cjelovitom razvoju djeteta.

Razmatranje djetetova cjelovitog razvoja u kontekstu doprinosa glazbe i pokreta, navodi na brojne zaključke. Djetetova spontana reakcija na glazbu uključuje i pokret, stoga je uz poznavanje stadija djetetova glazbenog razvoja isto tako važno poznavati i djetetove razvojne stadije s aspekta razvoja pokreta, osobito kreativnog pokreta. Pri svemu tome je izuzetno važna uloga odgajatelja kao modela glazbenog ponašanja čemu isto tako uvelike doprinosi i njegov energičan i entuzijastičan pristup u radu s djecom. Uzevši uz to u obzir ulogu okoline koja predstavlja temeljni čimbenik u stvaranju kvalitetnih uvjeta u djetetovu okruženju, potrebno je cjelovito pristupiti razvoju djetetova glazbenog potencijala u kontekstu ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Ključne riječi: *glazba, pokret, dijete, cjeloviti razvoj, umjetničko izražavanje, odgoj*

ABSTRACT:

Children of preschool age are naturally musical, and their musical world is extremely diverse from the beginning. They are singers, musicians, dancers, listeners and creators of music. Developing from childhood and the earliest age to their pre-school age, and beyond, to full-fledged experiences in elementary school, children grow by enriching their musical experiences, which at the same time contribute to the development of the child's musical abilities. There is no doubt that music moves us and stimulates our development precisely through its own appeal and address, and is thus an irreplaceable mechanism in a complete upbringing.

Along with other areas of the child's development, the paper describes the contribution of music and movement to the overall development of the child. The course of development of a child's musical abilities, signs for recognizing musical giftedness, presentation of the stages of the child's development with regard to the development of movement and related reactions to movement, and an overview of the development of the child's creative movement are presented. The paper mentions research that confirms the role and benefits of musical activities, as well as movement, in the development of children of early and preschool age. The importance of the educator's role in creating quality incentives and environment for the purpose of meeting the child's needs and opportunities and realizing his optimal development is analyzed.

At the beginning, an overview and explanation of the child's development through developmental stages and areas that will allow insight into its integrity, with an increased focus on the development of musical abilities, is given. In this paper, it is also shown how the presence of music and movement affects and develops the child's various abilities and competencies, and how music and movement contribute to the overall development of the child.

Consideration of the child's complete development in the context of the contribution of music and movement leads to numerous conclusions. The child's spontaneous reaction to music also includes movement, therefore, in addition to knowing the stages of the child's musical development, it is also important to know the child's developmental stages from the aspect of movement development, especially creative movement. In all of this, the role of the educator as a model of musical behavior is extremely important, which is also greatly contributed by his energetic and enthusiastic approach to working with children. Taking into account the role of the environment, which represents a fundamental factor in creating quality conditions in the

child's environment, it is necessary to approach the development of the child's musical potential in the context of an institution for early and preschool education.

Key words: *music, movement, child, comprehensive education, artistic expression, upbringing*

SADRŽAJ:

1. UVOD:	1
2. SUVREMENA SLIKA DJETETA	2
3. RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI	3
3.1. Razvoj motorike	3
3.2. Razvoj govora	4
3.3. Socio-emocionalni razvoj	4
3.4. Razvoj spoznaje	5
3.5. Razvoj igre	6
3.6. Razvoj glazbenih sposobnosti	7
3.6.1. Optimalni razvoj glazbenih sposobnosti	9
3.6.2. Optimalni uvjeti za razvoj glazbenih sposobnosti	10
4. DOPRINOS GLAZBE RAZVOJU DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI	11
4.1. Uloga i doprinos glazbenih aktivnosti u djetetovom cjelovitom razvoju	12
5. RAZVOJ POKRETA KOD PREDŠKOLSKOG DJETETA	15
5.1. Pokret, pjesme s pokretom i igre s pjevanjem	17
5.2. Euritmija	17
5.3. Kreativni pokret	18
5.4. Ples	19
6. ULOGA ODGAJATELJA U POTICANJU DJEČJE EKSPRESIVNOSTI POKRETA	20
6.1. Poznavanje teorije, koncepata i tehnika glazbe i pokreta	21
6.2. Odgajatelj kao model glazbenog ponašanja	21
6.3. Energičan i entuzijastičan nastup	21
7. PROCJENA KRETANJA	23
8. ORGANIZACIJA PROSTORA I MATERIJALA	24
ZAKLJUČAK:	26
LITERATURA:	27

1. UVOD:

Djeca se obožavaju kretati. Uz zvuk glazbe, ona oslobađaju svoju energiju. U trenutku kada glazba počne, djeca klimaju glavama, tapkaju nožnim prstima i stopalima, miču tijelima, mašu rukama i slično. I bez glazbe, dok se djeca igraju, često se kreću u nekom prividu glazbenog ritma poput premještanja, preskakanja, skakanja, hodanja, trčanja, klizanja, galopa, skoka, uvijanja i okretanja. Kretanje svih vrsta jedna je od njihovih omiljenih aktivnosti. Temelj glazbe za djecu je u konačnici i intimno isprepleten s njihovim fizičkim ja. Glazba, kao slušna umjetnost, također je kinestetička umjetnost. Djeca razvijaju svoje glazbene sposobnosti kroz kombinaciju onoga što doživljavaju svojim ušima, očima i tijelima. Dok djeca slušaju, pjevaju ili sviraju instrumente, pa čak i dok čitaju note, njihova se slušna, vizualna i kinestetička osjetila aktiviraju. Pokret je stoga vitalan za njihov kako glazbeni tako i opći razvoj. Od djetinjstva djeca pažljivo slušaju glazbu i na nju reagiraju pokretom. Djeca nisu svjesna koliko glazba utječe na njih, ona pobuđuje njihove emocije, potiče ih na pokret, na radost i veselje i na zajedničku igru s drugima. Glazba je važno sredstvo u cjelovitom razvoju djeteta rane i predškolske dobi, stoga je važno ljubav prema glazbi poticati od samog rođenja. Sve prethodno navedeno je nemoguće bez odraslih osoba koja su uključena u djetetov svakodnevni život. Odrasle osobe i odgajatelji moraju najprije sami spoznati i uvidjeti koliku važnost i utjecaj glazba ima u njihovom životu, kako bi isto mogla prenijeti na dijete te omogućiti djetetu kvalitetan razvoj uz pomoć glazbe potičući tako i razvoj djetetove ljubavi prema glazbi.

Razlog odabira ove teme jest uvidjeti i ukazati na značajnost glazbe i pokreta za cjeloviti razvoj predškolskog djeteta. Mnogi odrasli često nisu ni svjesni od kolike je važnosti glazba kao mehanizam uslijed kojeg se djeca razvijaju, zadovoljavaju vlastite potrebe te spoznaju procese za uživanje, sreću i radost. Fokus ovog završnog rada je na tome kako glazba i pokret kao načini i oblici umjetničkog izražavanja utječu na cjeloviti razvoj predškolskog djeteta. Uz to, ukazuje se i na kompetencije koje su potrebne svakom odgajatelju kako bi djetetu omogućio pravilan i kvalitetan razvoj.

2. SUVREMENA SLIKA DJETETA

U posljednje vrijeme, nove su znanstvene spoznaje o razvoju djeteta u njegovih prvih sedam godina i važnosti odgoja što ga dijete dobiva u tom razdoblju života u obiteljskome i institucijskome okruženju, dovele do promjene u shvaćanju djeteta, pa tako i shvaćanja samog ranog odgoja. Time je stvorena nova paradigma odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi (Maleš, 2011). „*Dijete je već od rane dobi kompetentno biće, prirodno zainteresirano i motivirano za istraživanje svijeta koji ga okružuje*“ (Slunjski, 2001, str. 46). Dijete se više ne smatra objektom odgoja, već ga se u sklopu odgojnog procesa gleda kao socijalni objekt. Samo djetinjstvo više se ne smatra isključivo kao pripremna faza za budući život već se smatra životnim razdobljem koje posjeduje vlastitu kulturu. Stoga se može reći kako je djetinjstvo proces koji se kontekstualizira uvijek u relaciji s određenim prostorom, vremenom i kulturom (sociokonstruktivizam) te varira s obzirom na različitost uvjeta i kulture u kojima se događa. Stoga, kao što ne postoji univerzalno dijete, ne postoji ni univerzalno djetinjstvo (Maleš, 2011).

Dijete kao biće okarakterizirano je svojom radoznalošću te učenjem kroz vlastito iskustvo, odnosno dijete uči čineći (Slunjski, 2001). Zbog toga je od izuzetne važnosti da se djetetu osiguraju svi mogući uvjeti poput odgovarajućeg materijala te prostora unutar kojeg kroz igru može istraživati i učiti. Dijete ima mnogo ideja, osjećaja, iskustava te konstantno pronalazi nove interese koje ima potrebu istražiti. Bitno je navesti kako djeca i odrasli različito doživljavaju svoju okolinu. Dok je kod roditelja takvo shvaćanje uglavnom oblikovano već utvrđenim znanjima, kod djeteta je takvo shvaćanje puno spontanije. Na dijete treba gledati kao na cjelovito biće koje posjeduje vlastita mišljenja, vlastita prava i potrebe koje treba poštovati te ga ujedno treba shvaćati ozbiljno. Isto tako, dijete je aktivan član društva i stvaratelj vlastita znanja, istraživač svojeg okruženja i socijalni subjekt s različitim potencijalima koje je potrebno razvijati. Dijete je znatiželjno, kreativno biće koje se izražava na različite načine i ima urođenu znatiželju i želju za istraživanjem i učenjem, a vodeći se prema tome djetetu treba osigurati da tu svoju potrebu zadovolji (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Dijete je biće koje uči i upoznaje svijet na temelju vlastitog iskustva, ono svojim osjetilima dobiva i stvara prve spoznaje o sebi i svojem okruženju, stoga je od velike važnosti da dijete tokom odgojno-obrazovnog procesa koristi sva svoja osjetila pri istraživanju i učenju. U odgojno – obrazovnom procesu važna je i usmjerenost na dijete i njegovu aktivnost, a ne na odgajatelja (Maleš, 2011). „*Način na koji odrasli razumiju dijete i djetinjstvo odražavaju se na cjelokupni odgoj i obrazovanje djeteta, te postaju odlučujući čimbenici u određivanju njihova društvenog i etičkog identiteta*“ (Maleš, 2011, str. 154).

3. RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Sarc I sur. (2004) definiraju razvoj kao slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta poradi kojih se ono mijenja te postaje sve veće, spretnije, sposobnije, društvenije, prilagodljivije itd. Navode kako se čovjek mijenja od začeca do smrti. Danas na dijete gledamo kao na cjelovito biće, a na njegov razvoj kao složenu pojavu koja je više nego zbroj pojedinih aspekata razvoja. Takav pristup nazivamo holistički pristup.

3.1. Razvoj motorike

Motorički razvoj podrazumijeva razvoj pokreta i držanja pod kojim se smatra razvoj usklađenosti pokreta nogu i ruku koja je nužna za kretanje po prostoru. Osim toga, motorički razvoj obuhvaća i hvatanje koje podrazumijeva upotrebu ruku tokom igre i aktivnosti. Usklađivanjem pokreta nogu i ruku te hvatanjem, djeca razvijaju vještine koje su im potrebne za istraživanje svojeg okruženja. Prema istraživanjima većina djece do samostalnog hodanja, dolazi putem sljedećih faza: dijete se prvo postavlja na trbuh, potom podiže stražnjicu, zatim prolazi različite vrste puzanja, od puzanja na trbuhu do puzanja na šakama, nakon puzanja dijete se pokušava podići i stajati te dolazi do zadnje faze, a to je upravo hodanje. „Kroz motorički razvoj dijete stječe kontrolu nad svojim tijelom, a to upotrebljava kao sredstvo kojim djeluje na okolinu“ (Vasta, Haith i Miller, 2005. str. 187). Djeca bi do druge godine života trebala uspješno savladati kretanje i baratanje predmetima. U tome veliku važnost posjeduje sama igra. Igra je veoma važna u stjecanju motoričkih vještina, tijekom koje djeca ulaze u međusobnu fizičku interakciju i socijalizaciju (Vasta, Haith i Miller, 2005). Praćenjem i usavršavanjem upotrebe prstiju i šake tijekom baratanja predmetima, možemo uvidjeti kako djeca tek negdje u osmoj godini života dosežu potpuni razvoj fine motorike. Razvoj fine motorike također uvelike ovisi i o tome kako će dijete baratati materijalima potrebnima za razne aktivnosti, bilo likovne ili glazbene prirode. Također, razvoj motoričkih sposobnosti pomaže nam uvidjeti jesu li djetetovi pokreti precizni i spretni te koliko su brzi i fleksibilni tijekom baratanja predmetima i materijalima. Motoričke sposobnosti koje je potrebno i bitno pratiti i promatrati u razvoju djece predškolske dobi su izdržljivost, preciznost, ravnoteža, koordinacija, gipkost, brzina i snaga pokreta. Kako bi se sve prethodno navedene motoričke sposobnosti razvile, potrebna je motiviranost djeteta za kretanje, vježbanje i sudjelovanje u različitim kineziološkim aktivnostima (Starc i sur. 2004: str. 17). Također, kako bi dijete bilo motivirano od velike je važnosti je uloga odgajatelja i odraslih, ne samo kao motivatora, već i u uspostavljanju mehanizama za intrinzičnu motivaciju, kako bi dijete naučilo motivirati samo sebe te isto dobivati od svojih vršnjaka.

3.2. Razvoj govora

„Govor, razgovor, pripovijedanje, temeljna je komunikacija među ljudima“ (Jurišić, Sam Palmić, 2002: 19). Govor se razvija postepeno, ono je vještina koja se razvija odgojem i vježbom. Tu vještinu je važno razvijati od najranije dobi kako bi ljudi mogli izraziti svoje mišljenje, stavove, osjećaje, prenositi informacije i komunicirati s drugim osobama (Jurišić, Sam Palmić, 2002). Za razvoj govora bitno je znati kako se razvoj govora odvija određenim slijedom kojeg treba poštivati. Dijete svoje predispozicije pomoću kojih uči govor dobiva rođenjem, a svako dijete normalnog razvoja oblikuje svoj govor i glasove unutar fonetskog ustroja jezika unutar kojeg postoji te kojim je okružen. Razvoj govora kod djeteta može se promatrati unutar predverbalnog razdoblja koje uključuje njegovo rođenje od njegove prve smislenije riječi te se također može promatrati unutar verbalnog razdoblja koje obilježava formacija prvih smislenijih riječi ili rečenica, sve do automatizacije djetetova govora. Bitno je naglasiti kako je za uspješan i uredan razvoj govora od velike važnosti razvoj sluha (Starc i sur. 2004: 26). Djetetove prve riječi se pojavljuju i nastaju negdje oko 12-og pa sve do 18-og mjeseca života, dok prvu rečenicu oblikuje pred kraj druge godine života čime ujedno započinje djetetovo usvajanje gramatike što označava veliki pomak u razvoju njegova govora. Glavni pokazatelj usvajanja osnova materinjeg jezika jest djetetova sposobnost da tijekom formacije rečenica koje posjeduju tri ili više riječi koristi i poštuje većinu pravila gramatike jezika unutar kojeg razvija govor, a to se usvaja tijekom treće godine života. Nakon usvajanja temelja materinjeg jezika, dijete postaje sve vještije u komunikaciji s drugima te ujedno sve što čini prati govorom, govoreći što čini ili će činiti. Nakon treće godine života, dijete ulazi u razdoblje dječjih pitanja tijekom čega je od velike važnosti uloga odrasle osobe, roditelja i odgajatelja, da uvijek odgovara na njihova pitanja u svrhu razvoja kreativnosti, znatiželje i unutarnjih misaonih procesa. Sljedeći razdoblje dječjih pitanja, djeca bi u šestoj i sedmoj godini trebala poznavati sve vrste riječi i rečenica te poznavati i uspješno koristiti sva pravila gramatike. Ujedno je bitno napomenuti kako razvoj govora ne završava u šestoj i sedmoj godini života, pošto taj proces traje cijeli život (Starc i sur. 2004, str 30).

3.3. Socio-emocionalni razvoj

Kada je u pitanju socio-emocionalni razvoj djeteta, sa sigurnošću možemo reći kako dijete u svojoj ranoj dobi ostvaruje mnoge socijalne kontakte tj. ostvaruje socijalne kontakte s mnogo ljudi, od obitelji do odgajatelja, no njihov je socijalni svijet puno manji te se sastoji od manjeg broja ljudi, primjerice oca i/ili majke. Iz toga slijedi kako je dugoročni socijalni razvoj pod puno većim utjecajem upravo tih ljudi. „Socijalizacija je proces tijekom kojeg društvo oblikuje

djetetova uvjerenja, očekivanja i ponašanja“ (Vasta, Haith i Miller, 2005, str 448). Također je bitno napomenuti kako su emocije glavni pokretači raspoloženja čovjeka, koje direktno utječu na međuljudske odnose. Dijete svoje potrebe izražava upravo izražavanjem svojih emocija osobama u vlastitom okruženju. Kroz takvo izražavanje dijete nastoji razumjeti i shvatiti emocije osoba iz vlastitog okruženja. Tijekom socio-emocionalnog razvoja prate se određene razvojne osobine, a to su razvoj privrženosti, društvenosti, samoregulacije, socijalni, spoznajni i emocionalni razvoj, odnosno izražavanje vlastitih emocija te shvaćanje i uvažavanje tuđih emocija, te temperament. Djeca već od rođenja pokazuju puno emocija kao što su tuga, sreća, strah, iznenađenje, gađenje i ljutnja. Djeca izražavaju svoje emocije u interakciji s odraslim osobama, drugom djecom i tijekom interakcije sa svojom okolinom te tako uče kako prepoznati i kontrolirati vlastite emocije (Starc i sur. 2004).

3.4. Razvoj spoznaje

Spoznajni razvoj odnosi se na mentalne procese pomoću kojih dijete pokušava razumjeti i prilagoditi svijet koji ga okružuje. Dijete se najviše služi zamjenama riječ/slika (simboličke sheme) od kraja 2. do 6.godine. (Starc i sur., 2004). Misaone operacije (usporedba, analiza, apstrahiranje) dijete stječe oko 6.godine, što će mu omogućiti postupni razvoj savršenijih zamjena za stvarnost (riječ/pojam). Pojam je zamjena za predmet ili pojavu koja nije slika tog predmeta niti mu je slična. Pojam u sebi sadrži predmete koji imaju bitno zajedničko svojstvo. Dijete će postupno moći zanemarivati nebitna pojedinačna svojstva predmeta i zadržati u svijesti bitno svojstvo.

Starc i sur. (2004) isto tako navodi kako se spoznajni razvoj događa postupnim ovladavanjem sve složenijim zamjenama za stvarnost i misaone operacije. Ovaj razvoj zbiva se uz neke neophodne uvjete: djetetova aktivna interakcija s okolinom, tumačenje djetetova iskustva, osiguravanje uvjeta razvoja pozornosti i misaonih strategija. Kako bi dijete moglo razumjeti i ovladati novostečenim iskustvom, treba ga svrstati u manji broj sličnih iskustva i staviti u odnos s prijašnjim doživljajima. Pri tome mu je kako navodi L.Vigotski (prema Starc i sur., 2004) potrebno aktivno posredovanje odraslog pojedinca, koji će novi doživljaj imenovati, objasniti i proširiti novim imenima (stvari i pojave).

Piaget (prema Starc i sur., 2004) navodi četiri razvojna razdoblja: senzomotorno, predoperacijsko, razdoblje konkretnih operacija i razdoblje formalnih operacija. Senzomotoričko razdoblje traje (od rođenja do 2. godine) odnosi se na niz mogućnosti jednostavnog spoznavanja okoline. Ono se temelji na djetetovom izravnom djelovanju na

okolinu. Predoperacijsko razdoblje (od 2. do 6. godine) karakteristično je po postupno složenijem djetetovom korištenju simbola, kako bi kognitivno reprezentiralo svijet oko sebe. Dijete koristi riječi i brojeve. Akcije se više ne moraju izvoditi tjelesno već upotrebom unutarnjih simbola i mentalno. Prema Vasta i sur. (1998, prema Starc i sur., 2004) možemo u predoperacijskom razdoblju uočiti egocentričnost, centraciju i nemogućnost očuvanja okoline.

Kod egocentrizma postoje dvije faze, rani i kasniji. U ranom egocentrizmu dijete ne posjeduje jasan osjećaj odvojenosti od okoline. Kasniji egocentrizam karakterističan je po tome što dijete razlikuje samog sebe od okoline, no ne može zauzeti tuđe stajalište (razumjeti tuđi položaj druge slike stvarnosti). Isto tako u kasnijem egocentrizmu dijete ne prihvaća zajednička pravila, već postavlja sebe u središte zbivanja i zato teško prihvaća pravila i gubitak u igri. Egocentrizam se gubi između 6. i 7. godine.

Centracija je nesposobnost djeteta da se usredotoči istovremeno na nekoliko svojstava (ono je usredotočeno samo na jedno svojstvo). U periodu konkretnih operacija (od šeste do jedanaeste godine) mentalne operacije će omogućiti logičko rješavanje problema s konkretnim objektima. Period formalnih operacija (nakon jedanaeste godine) obilježen je time da mentalne operacije višeg stupnja omogućavaju logičko rezoniranje i apstraktno mišljenje.

3.5. Razvoj igre

Glavna aktivnost kojom se bave djeca ranog i predškolskog odgoja jest igra, kroz koju se ona razvijaju i tijekom koje uče. Igra utječe na djetetov tjelesni, socio-emocionalni i spoznajni razvoj (Starc i sur. 2004). Kada govorimo o igri predškolskog djeteta, možemo primijetiti spoznajnu razinu igre i društvenu razinu igre. Spoznajna razina uključuje funkcionalnu, konstruktivnu i simboličku igru te igru s pravilima, dok društvena razina podrazumijeva promatranje, usporednu, suradničku, samostalnu, uzajamnu i komplementarnu igru te usporedno-svjesnu i povezujuću igru. Pošto je svako dijete individualno biće, zaključuje se kako svako dijete predškolske dobi preferira vlastite odnosno različite stilove igre. Tako jedno dijete može pokazivati više interesa za igre koje u svojoj osnovi sadrže građenje, dok drugo dijete istu razinu interesa može pokazivati za igre nekog drugog tipa. Također je važno napomenuti kako unatoč tome što je igra glavna dječja aktivnost, među djecom postoje individue koje su manje ili više zainteresirane za igru, odnosno postoje djeca koja su zaigranija od druge djece. „Ustanovljeno je da su to ona djeca koja imaju pozitivniji odnos prema svijetu oko sebe, koja su više prosocijalna od svojih vršnjaka, sklonija angažmanu u društvenim i simboličkim igrama, razvijenijih verbalnih sposobnosti“ (Starc i sur. 2004: 49).

3.6. Razvoj glazbenih sposobnosti

Prema literaturi brojnih autora, glazbene sposobnosti su sposobnosti koje svako dijete urednog razvoja posjeduje te ih ono počinje pokazivati već od rane dobi. Glazbene sposobnosti određuju se prema sposobnosti razumijevanja i pamćenja melodije, razumijevanje tonaliteta, percepciji ritma, utvrđivanju intervala i apsolutnom sluhu. Glazbene se sposobnosti uvelike razlikuju od govornih sposobnosti, što se može primijetiti kada govorne sposobnosti otkazu tijekom slučaja oštećenja mozga. U takvim slučajevima glazbene sposobnosti se u potpunosti sačuvaju. Tako dijete unatoč nemogućnosti iskazivanja govora, savršeno dobro uživa u glazbi i ojačavanju vlastitih glazbenih sposobnosti (Campbell i Scott-Kassner, 2006).

Veliki utjecaj na razvoj glazbenih sposobnosti ima djetetova okolina u ranoj dobi, dok najveća razina glazbene osjetljivosti dolazi u petoj i šestoj godini djetetova života. *“Količina i vrsta zvukovne okoline kojom su djeca okružena u najranijoj dobi znatno će utjecati na stupanj osjetljivosti na glazbu”* (Starc i sur., 2004, str 59). Također, bitno je napomenuti kako je glazba izuzetno dobar medij za disperziju kulturoloških vrijednosti vezanih uz kulturološku baštinu, neovisno o tome prenosi li se lokalna kulturna baština ili se djeci približava kulturna baština pojedine djece iz odgojne skupine. Tako glazba nudi jedinstveni jezik za komunikaciju između djece koja ne dijele kulturološku baštinu, te omogućuje djeci alat za razumijevanje i razvijanje poštovanja prema različitim tipovima (drugih) kultura. Razvijanje glazbenih sposobnosti omogućuje djeci da se razviju na način koji im osigurava, barem donekle, da izrastu u informirane i suosjećajne građane.

Tablica 1. *Tijek razvoja glazbenih sposobnosti* (Mirković-Radoš, 1983; Gordon, 1980; prema Čudina-Obradović, 1991)

Dob	Funkcija	Manifestacije
FAZA SLUŠANJA		
0-1 mj.	reagiranje na zvuk	žmirkanje, podrhtavanje
1 mj.	reagiranje na zvuk	“akustična fiksacija” (umirivanje pri slušnom podražaju)
3 mj.	lociranje zvuka	okretanje glave prema zvuku
4-6 mj.	diferenciranje slušnih podražaja	veća osjetljivost za tonove nego za govor
	početak aktivne recepcije glazbe	sluša pažljivo, pokazuje znakove zadovoljstva,

		pokreće se na zvuk cijelim tijelom
FAZA MOTORIČKE REAKCIJE NA GLAZBU		
6 mj.	početak glazbenog oponašanja (izravnog)	pokušaji glazbene reprodukcije
6-9 mj.	Gukanje kao odgovor na glazbu (izravno)	reprodukcija promjena u visini ili ritmu
FAZA PRVE GLAZBENE REAKCIJE		
9 mj.	“glazbeno brbljanje” diferencirano reagiranje	pokušaji glazbene reprodukcije
12-18 mj.	porast broja motoričkih reakcija na glazbu	razne reakcije u gode ili neugode na razne vrste glazbe
18 mj.	početak usklađivanja pokreta i glazbe	
FAZA PRAVE GLAZBENE REAKCIJE		
18-24 mj.	spontano pjevanje	pjevanje bez riječi (mali intervali), oponašanje teksta, oponašanje nekoliko taktova melodije
2-3 god.	rivalitet spontanog pjevanja i oponašanja poznatih melodijskih sekvenca	
3 god.	porast glazbenog interesa; povećava se usklađenost pokreta s glazbom; povećava se količina pjevanja po glazbenom modelu na račun spontanog pjevanja; uspješno oponašanje ritma, ritma i melodije 50% djece	pozorno slušanje, koncentracija na glazbene podražaje
FAZA IMAGINATIVNE PJESME		
3-4 god.	pjevanje raznovrsnih pjesama, često su izmišljene ili sastavljene od dijelova poznatih pjesama; melodijski su inventivne, ritmički skromne	
FAZA RAZVOJA RITMA		
5-6 god.	Sposobnost održanja ritma se poboljšava dvostruko; poteškoće: ne mogu prilagoditi pokrete promjenama tempa, greške u intervalima, slučajno transponiranje u drugi tonalitet; još ne razlikuju: riječ, ritam, visinu tona	
FAZA STABILIZACIJE GLAZBENIH SPOSOBNOSTI		
6-9 god.	Nagli razvoj melodičnih i ritmičkih vidova glazbene sposobnosti; u skladu s razvojem nastanka pojmova (u kognitivnom području) nastaju i glazbeni pojmovi: ritmički, melodijski, harmonijski i pojmovi o glazbenoj formi;	

percepcija i razumijevanje glazbe olakšani su usvajanjem pojmova: trajanje, tempo, takt, melodijsko kretanje i tonalitet

3.6.1. Optimalni razvoj glazbenih sposobnosti

Kako je već navedeno, na razvoj djetetove sposobnosti vrlo velik utjecaj ima upravo djetetova okolina i to u njegovom najranijem djetinjstvu. Naime, prirodno razvijanje glazbene sposobnosti treba poduprijeti i osnažiti pogodnim glazbenim okruženjem, te dijete od početka izložiti pjevanju i glazbi, omogućiti mu i aktivno sudjelovanje u glazbenom doživljaju kako bi dijete razvilo kvalitetne razine prirodne glazbene sposobnosti. *“Između 5. i 8. godine stabilizira se prirodna glazbena sposobnost, koja još uvijek predstavlja razvojni potencijal koji može biti veći ili manji, zavisno o ranim djetetovim glazbenim iskustvima”* (Starc i sur. 2004, str. 59). Prirodna glazbena sposobnost očituje se u dva oblika: sposobnost razlikovanja tonova i sposobnost razlikovanja ritma. Prirodna glazbena sposobnost osobito je izražena u obliku audijacije, tj. snage izravne impresije ili intuitivnog odgovora na glazbeni podražaj za koji je dijete sposobno bez glazbenog obrazovanja. Sposobnost audijacije je osnova za glazbeno pamćenje, koje je nužan preduvjet za uspjeh u glazbenom obrazovanju. Primjećujemo kako je audijacija neposredni izraz uspješnosti prve okoline u aktiviranju biološkoga glazbenog potencijala. Audijacija će biti veća što je veća prirođena biološka osjetljivost na glazbene podražaje i što je bogatija i djetetu primjerenija bila glazbena okolina od rođenja do njegove 6. godine. Djeci koja pokazuju znakove glazbenog talenta valja pokazati posebnu brigu za glazbeni razvoj. Glazbeni talent pokazuje se mnogo ranije od bilo kojeg drugog talenta u drugom razvojnom području djetetova razvoja. Glazbeni talent, za razliku od prirodne glazbene sposobnosti, pokazuju samo neka djeca, a možemo ga primijetiti prema određenim ranim znakovima koji su prikazani u tablici 2.

Tablica 2. Znakovi glazbenog talenta (Mirković-Radoš, 1983; Gordon, 1980; prema Čudina-Obradović, 1991)

Dijete:	Nikad	Često	Uvijek
pokazuje zanimanje za zvukove u okolini			
umiruje se na zvuk ili glazbu			
pozorno i mirno sluša glazbu			
rado sudjeluje u glazbenim aktivnostima			

traži prilike za slušanje i stvaranje glazbe			
pokazuje znakove ugone, veselja i drugih emocija dok slušaju glazbu			
reagira pokretima na ritam i promjene tempa			
voli opisivati pomoću zvukova i melodije			
uči melodiju “usput”, dok radi nešto drugo			
zamjećuje istodobno zvučanje različitih instrumenata u orkestralnoj izvedbi			
lako pamti i reproducira dijelove melodije			
točno reproducira pojedinačne tonove			
Točno reproducira melodiju			

Znakovi glazbenog talenta u tablici poredani su prema dobi djeteta. Kod djece starije od 5 godina možemo očekivati pojavljivanje svih znakova prikazanih u tablici 2. Kod djece mlađe od 5 godina moguće je naići na bilo koji znak iz cijelog popisa, no za djecu mlađu od tri godine tipično je samo prvih šest znakova na popisu prikazanom u tablici 2. Pomoću opažanja znakova s popisa moguće je zaključiti da bi dijete moglo biti glazbeno nadareno. No, prvobitno utvrđivanje glazbene sposobnosti mogu odrediti samo glazbeni pedagozi kojima treba dovesti dijete u trenutku kada primijetimo da se neki od znakova pokazuju u stupcima “često” ili “uvijek”.

3.6.2. Optimalni uvjeti za razvoj glazbenih sposobnosti

Kada govorimo o stvaranju optimalnih uvjeta za razvoj glazbenih sposobnosti kod djece predškolskog uzrasta bitno je naglasiti važnost odabira glazbe s uvidom na primarnu potrebu za osjećajem sigurnosti kod jaslčkog djeteta. Time su djeca jaslčke dobi osjetljivija na glazbu kad se drže na rukama, osjetljivija su na živi glas nego na snimku glazbe te su osjetljivija na glazbu kod koje mogu “sudjelovati” pokretanjem tijela. Prethodno spomenuto naznačuje važnost osiguravanja zvukovno i glazbeno bogatu okolinu u skladu s karakteristikama i potrebama djeteta. To zagovara kako djetetu treba često pjevati dok ga se drži na rukama, tijekom dnevne njege, hranjenja i uspavlivanja te pjevati na način koje omogućava djetetovo uključivanje u ritmičke aktivnosti (ritmičko ljuljanje, pljeskanje djetetovim ručicama, pomicanje djetetovih ručica ili nožica u ritmu glazbe). Pri organizaciji glazbenih poticanja u

vrću valja djeci osigurati stjecanje ključnih glazbenih iskustava, a to su istraživanje glazbe, uporaba glazbenih elemenata, stvaranje i izvođenje glazbe. Aktivnosti istraživanja tijekom provođenja glazbenih aktivnosti valja organizirati u obliku igre i projekta uz posebno organizirane igre uz pjevanje (lopta, vijača) te igre pretvaranja (igranje kazališta, opera, koncerta i sl.). „*Naime, prirodno razvijanje glazbene sposobnosti treba poduprijeti pogodnim glazbenim okruženjem, te dijete od početka izložiti pjevanju i glazbi, omogućiti mu i aktivno sudjelovanje u glazbenom doživljaju*“ (Starc i sur., 2004: 59). Kod organizacije aktivnosti koja u svojem fokusu imaju uporabu glazbenih instrumenata valja se koristiti igrom i istraživanjem. Aktivnostima tijekom kojih koristimo glazbene elemente kod djeteta razvijamo sposobnosti osjećanja prema ritmu te samo istraživanje ritma, prepoznavanja boje zvuka, prepoznavanja melodije, prepoznavanja tempa i dinamike te sposobnosti prema osjećanju i prepoznavanju takta. Tijekom aktivnosti gdje stvaramo i izvodimo glazbu kod djece razvijamo reakciju na različite tipove glazbe, sposobnost sviranja jednostavnih instrumenata, sposobnost samostalnog pjevanja ili pjevanja u skupini, sposobnost sudjelovanja u glazbenim predstavama, kreativni pokret uz glazbu te sposobnost stvaranja i improviziranja pjesama. Nadalje, tijekom aktivnosti stvaranja i izvođenja glazbe valja rabiti istraživanje i igru, ali i uz reproduktivne glazbene aktivnosti više glazbenih aktivnosti koje uključuju improvizaciju i djetetovo spontano stvaranje glazbe (Bačlija Sušić, 2018). Uz aktivnosti izvođenja, stvaranja i slušanja glazbe, djeca koriste i druge medije pri svojem cjelovitom izrazu, pa tako svoj doživljaj glazbe izražavaju i pokretom i crtežom. U tijeku svih navedenih glazbenih aktivnosti valja pažljivo promatrati djecu s obzirom na pojavljivanje znakova glazbene osjetljivosti te im kao potencijalno darovitim pojedincima osigurati dodatne glazbene aktivnosti.

4. DOPRINOS GLAZBE RAZVOJU DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Koliko je glazba važna od najranije dobi govorio je davnih dana Aristotel, koji je govorio da radost, veselje i čuđenje su temelj svake spoznaje. Radost, veselje i čuđenje su izrazi koje možemo zamijetiti na dječjim licima kada se u svom životu susretnu s glazbom prvi puta (Majsec Vrbanić, 2008).

Glazba je umjetnost koja je potrebna u životu svakog čovjeka od njegova rođenja, jer glazba pomaže u tjelesnom, govornom i socio-emocionalnom razvoju predškolskog djeteta. Također, glazbom se obogaćuju i pobuđuju emocije kod djece, razvijaju i potiču glazbene sposobnosti te se izrađuje smisao za lijepo (Marić, Goran, 2013).

Razvoj glazbeni sposobnosti trebao bi početi u obitelji i obiteljskom okruženju, ali to se pokazalo kao rijetkost. Zato je važno da djeca u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja budu okružena glazbom i započnu s glazbenim odgojem (Vidulin, 2016).

Snažna uloga glazbe nudi uvjerljive razloge za njezino uključivanje u predškolski odgoj. Brojni načini na koje se djeca bave glazbom osnažuju njezinu privlačnost za njih i ističu mnoge dimenzije njihovih bića s kojima se mogu susresti u okviru proživljenih glazbenih iskustava. S obzirom na to da je glazba uvažena od strane svih ljudi zbog svojih jedinstvenih kvaliteta, uskraćivanje mjesta glazbi u kurikulumu predškolskog odgoja i obrazovanja bila bi velika pogreška. Glazba je presnažan medij da bi bila isključena iz dječjih života, bilo u vrtiću ili izvan njega. Na to osobito ukazuju brojne dobrobiti glazbe u djetetovu cjelovitom razvoju koja potvrđuju provedena istraživanja.

4.1. Uloga i doprinos glazbenih aktivnosti u djetetovom cjelovitom razvoju

Campbell i Scott-Kassner (2006) navode brojne prednosti i uloge glazbenih aktivnosti u djetetovom razvoju. Glazba kao takva, pomaže djeci predškolskog odgoja pri emocionalnom izričaju, oslobađanju emocija i izražavanju osjećaja (djeca mogu osloboditi i izraziti tugu, radost i polet tijekom pjevanja ili putem pokreta i plesa). Nadalje pomaže tijekom estetskog uživanja, odnosno korištenje glazbe za duboko emocionalno i intelektualno uživanje. Također pomaže za doživljavanje umjetničkog i neverbalnog izražavanja životne ljepote (glazba koju djeca slušaju ili izvode dodiruje ih na duboke načine koji nisu lako izražene dosad spoznanim riječima). Glazbene aktivnosti također imaju ulogu smislu diverzije i zabave (djeca uživaju u glazbenim diverzijama koje predstavljaju mediji, od trenutnih pop žanrova do pozadinske glazbe za videozapise, filmove i televizijske emisije; medijska glazba je bez napora "jednostavno slušanje" za njih te time i iznimno zabavna). Veliki doprinos bilježi se pri komunikaciji, odnosno prenošenju osjećaja i emocija koje su razumljive ljudima unutar određene kulture (djeca preuzimaju i može ih se dovesti do glazbenog izražavanja ideja i osjećaja u stilovima koji su im značajni unutar njihove obitelji, zajednice i društvene kulture). Nadalje, tijekom simboličkih prikaza, što će reći kako izrazi simbola nalaze mjesto u tekstovima pjesama te u kulturnom značaju glazbenih zvukova (preklapajući se s komunikacijskom značajkom, djeca pronalaze kako su zvukovi određenih glazbenih načina smisleniji od drugih, kroz njihovo kondicioniranje unutar muzičke kulture njihovih obitelji, zajednice i društva u cjelini). Također nalaze ulogu tijekom fizičkog izričaja, odnosno korištenja glazbe za ples i druge tjelesne aktivnosti (glazba koju djeca slušaju i izvode snažno utječu na njihov fizički

izričaj te ona mogu biti potaknuta na ples, skok, poskakivanje ili ljuljanje na zvukove; umirujuće kvalitete glazbe također mogu biti korištene tijekom umirivanja i uspavlivanja djeteta). Glazbene aktivnosti nalaze ulogu tijekom osnaživanja usklađenosti s društvenim normama, odnosno korištenje glazbe u svrhu pružanja uputa ili “upozorenja” (djeca, osobito ona najmlađa, uče pravila društveno prihvaćeni ponašanja od odraslih putem pjesama), pri vrednovanju društvenih institucija i vjerskih obreda (korištenje glazbe u vjerskim i državnim praznicima - djeca često integriraju glazbu u rituale njihove igre, uključujući napjeve i pjesme koji prate igru ili za odabir članova tima tijekom igre (npr. brojalice "en, ten, tini"). Djeca putem glazbenih aktivnosti također potvrđuju svoju građansku i vjersku pripadnost kroz domoljubne, vjerske i sezonske pjesme koje pjevaju). Nadalje pri razvijanju doprinosa kontinuitetu i stabilnosti kulture (glazba kao izraz kulturnih vrijednosti - malo je drugih kulturnih elemenata koji posjeduju takvu jedinstvenu cjelovitost tijekom prijenosa povijesti, književnosti, i društvenih običaja kao što posjeduje glazba, time nudeći djeci razumijevanje postojanosti i stabilnosti njihove kulture) te doprinosi integraciji u društvo, odnosno omogućuje korištenje glazbe u svrhu zbližavanja ljudi (djeca se socijaliziraju kroz glazbu te kroz glazbu te kroz glazbu nalaze pripadnost određenim grupama ljudi, na primjer, igre s pjevanjem osnažuju međusobnu integraciju djece u odgojnoj skupini te osnažuju njihove međusobne odnose (Campbell i Scott-Kassner, 2006. str. 5).

Autorice Zadnik i Habe (2017) isto tako navode brojne dobrobiti glazbenih aktivnosti u cjelovitom razvoju djece rane i predškolske dobi. Navode kako su glazbene sposobnosti jednako univerzalne kao i jezik, te da se one isto kao i jezik mogu razvijati kroz odgovarajuće socijalne učinke. Pri definiranju samih glazbenih sposobnosti okreću se Edwinu Gordonu (2011) koji ih naziva “glazbenim sposobnostima”, osnovnim glazbenim vještinama ili glazbenim potencijalom (Gordon 2011 prema Zadnik i Habe, 2017). Gordon (2011) prepoznaje važnost pozitivnih utjecaja glazbe već od rođenja, pogotovo u predškolskoj dobi, te naglašava ulogu izlaganja glazbi u ranom razdoblju djetetova života kao temelja za razvijanje djetetovih glazbenih potencijala. Glazba i glazbene aktivnosti potiču kognitivni, psihomotorni, afektivni i društveni razvoj dojenčadi (Campbell, 2004, Denac, 2002, 2011). Glazba tako predstavlja prvi most između unutarnjeg i vanjskog svijeta djeteta.

Provedena istraživanja navode kako glazbena aktivnost dovodi do poboljšanja motoričkih, slušnih i jezičnih aspekata perceptivno-motoričke izvedbe (Brown, Sherrill i Gench, 1981). Metoda Kodaly, koja kombinira pjevanje s pokretom, trebala je pospješiti posebno dinamičnu koordinaciju, apstraktno konceptualno mišljenje te improvizaciju i originalnost igre (Kalmar,

1982 prema Zadnik i Habe, 2017). Zachopoulou, Tsapakidou i Derric (2004) su otkrili da je program glazbe i kretanja rezultirao značajno poboljšanim rezultatima u skakanju i zadacima dinamičke ravnoteže. Autori su zaključili da integracija glazbe i pokreta olakšava razvoj ritmičkih sposobnosti u izvođenju motoričkih vještina.

Mozart efekt kao fenomen kojeg su otkrili Rauscher i Shaw (1993) popularizirao je Don Campbell u svoje dvije knjige "Mozart efekt" (1997) i "Mozart efekt za djecu" (2000). Mozartova glazba se smatra najpogodnijom za naše mozgove zbog svojih simetričnih struktura i visokih frekvencija. Također spominju kako je socio-afektivni razvoj, po njihovom mišljenju, domena ljudskog razvoja gdje aktivno bavljenje glazbom donosi najkorisnije rezultate kod djece mlađe predškolske dobi. To ne čudi jer je glazba univerzalni ljudski jezik koji se temelji na emocijama i predstavlja prvo sredstvo komunikacije djeteta s vanjskim svijetom. Dalje napominju kako komunikacija kroz glazbu predstavlja alat povezivanja roditelja i djeteta.

Kada slušamo bebe kako komuniciraju, možemo prepoznati značenje ključnih osnovnih glazbenih elemenata kao što su visina, ritam, boja i dinamika. Stoga su glazbene značajke alat u prenošenju potrebne ljubavi i privrženosti novorođenčetu (Zadnik i Habe, 2017). Nadalje, glazba jača glasovnu komunikaciju majke i djeteta i tako izražava ljubav i privrženost između dviju osoba (Dissanayakeu, 2009). Isto tako, glazba i ples savršeni su načini za razvijanje osjećaja jedinstva i dijeljenja misli i emocija (Hodges i Sebald, 2011) Pritom je grupna kohezija jedna od prvih funkcija glazbe (Huron, 2000). Crossa i Morleya (2009 prema Zadnik i Habe, 2017)) dolaze do zaključka da glazba pojačava grupno jedinstvo stvaranjem grupnog identiteta, sinkronizacijom ponašanja i kognicije. Kirschner i Tomasell (2012) utvrdili su da bavljenje glazbom u ranoj dobi može značajno poboljšati prosocijalno ponašanje, poput dječje kooperativnosti, susretljivosti i spremnosti da se pomogne drugima. Davies, Ohl i Manyande (2013) također su otkrili da je više pomoći bilo prisutno među četverogodišnjacima koji su slušali glazbu u usporedbi s onima koji to nisu činili.

Forrai (1997 prema Zadnik i Habe (2017) proveo je trogodišnju longitudinalnu studiju na djeci u dobi od šest mjeseci do tri godine i otkrio da djeca koja su bila izložena većem broju glazbenih aktivnosti nadmašuju svoje vršnjake u inicijacijama društvenih kontakata. Suthersa (2001) je proveo studiju slučaja odgovora jednogodišnjeg djeteta na desetomjesečni program glazbenih iskustava (besplatno sviranje glazbe, društvena glazbena iskustva i glazba uključena u rutine skrbi). Zaključio je da se velik dio učenja odvija kroz oponašanje i društvenu interakciju

te da sudjelovanje u glazbenim iskustvima koja su sami odabrali može potaknuti malu djecu da razviju sklonost da se uključe u stvaranje glazbe.

U svojem istraživanju, Miller (1983) je otkrio da strukturirane glazbene upute dovode do spontanog glazbenog stvaranja kod djece u dobi od tri do pet godina bez intervencije odgojitelja. Nadalje, trogodišnjaci su bili uključeni u samostalnu simboličku igru, dok su starija djeca pokazivala više društvenih interakcija poput međusobnog oponašanja. Williamsa (2015) je proveo zanimljivo istraživanje o povezanosti ranih zajedničkih glazbenih aktivnosti kod kuće i kasnijih ishoda kod djeteta. Longitudinalna studija pokazala je da suradničko neformalno muziciranje u kućnom okruženju u dobi od dvije i tri godine može dovesti do bolje pismenosti, računanja, društvenih vještina te regulacije pažnje i emocija do pete godine. Zaključeno je da kada odrasla osoba, obično roditelj, uključi dijete u igru s njim uz glazbu, kao što je improviziranje brojalice ili smišljanje novih rima na poznatu pjesmu, jedinstvena kombinacija interakcije licem u lice, kreativnosti a zvuk rezultira učenjem koje je osnaženo pozitivnim, empatičnim emocionalnim odnosom.

5. RAZVOJ POKRETA KOD PREDŠKOLSKOG DJETETA

Djeca od ranog djetinjstva pažljivo slušaju glazbu te reagiraju na nju pokretom. Prema Campbellu i Scott-Kassneru djeca u dobi od šest mjeseci (dojenčad), sve su sposobnija koordinirati djelovanje svojih osjetilnih organa, te počinju premještati cijelo tijelo na generalizirani – iako ne sinkronizirani – način. *“Ako dojenčad pomiče glavu, ruke, prsa i noge, pomiču ih ritmički, bilo da sišu ili udaraju nogama”* (Campbell i Scott-Kassner 2006). Do druge godine, primjećujemo kako se dojenčad ljulja s jedne na drugu stranu, skaču gore-dolje te mašu rukama u dirigirajućim pokretima. U dobi od 3. do 4. godine, djeca počinju pozornije slušati glazbu, stoga raznolikost njihovih pokreta opada te ulaze u razdoblje vježbanja i usavršavanja pokreta koje već znaju. Njihova fizička koordinacija poboljšava se od trenutka kada započinju boraviti u vrtiću, pa sve do dobi od 5. do 6. godine kada postaju puno skloniji spontanom kretanju uz muziku. Djeca svoju sposobnost korištenja velikih skupina mišića za lokomotorne aktivnosti kao što su hodanje, trčanje i skakanje razvijaju prije nego što razviju kontrolu malih mišićnih skupina koje su potrebne za pisanje, crtanje ili sviranje instrumenata. U vremenu kada djeca kreću u vrtić, ona su obično razvila osnovnu koordinaciju koja im omogućuje skakanje, galopiranje, poskakivanje i preskakanje te uživaju u takvim fizičkim aktivnostima, uspješno se krećući uz pjesmu, brojalicu ili tijekom jednostavnog narodnog plesa. Djeca također rado reagiraju pokretom na snimljenu ili “živu” glazbu te uživaju u individualističkom stvaranju

pokreta. Dječji razvojni obrasci očituju se po uspješnoj reprodukciji ritmičkih pokreta skandiranjem, manje uspješnoj reprodukciji ritmičkih pokreta pljeskanjem te najmanje uspješnom reprodukcijom kada ritam reproduciraju stupanjem u mjestu. Djeca pokazuju postupno ali primjetno povećanje točnosti tijekom pokreta u prethodno spomenutim vrstama ritmičkog kretanja, stime da djevojčice, razvojno gledano, općenito nadmašuju dječake koji za njima mogu zaostajati do godine dana. Dok se, kako je spomenuto, kod djece velike mišićne skupine razvijaju ranije nego manje mišićne skupine, sama koordinacija trupa, ruku i nogu potrebna za njihov potpuni glazbeni izričaj razvija se tek kasnije između 10. i 11. godine života. Ovakva složena vizualno-motorička koordinacija od vitalne je važnosti za doživljavanje, čitanje i izvođenje glazbe i pokreta. Sažetak razvoja pokreta kod predškolske djece prikazana je u tablici 3.

Tablica 3. Razvoj pokreta i povezane reakcije kod djece predškolskog uzrasta (Campbell i Scott-Kassner 2006. str. 121)

Dob	Razvojne vještine
do 6 mj.	reagira na glazbu općim pokretima tijela; pokret još nije sinkroniziran s ritmom
2 god.	na glazbu reagira ljuljanjem, poskakivanjem, mahanjem rukama u ritmu; razvija vještine hodanja i trčanja; pokušaji oponašanja ritma pljeskanjem i sl. pokretima
3-4 god.	ponavljanjem uvježbava poznate pokrete; izmišlja i imitira nove pokrete; počinje razvijati koordinaciju velikih mišića potrebnih za skakanje i poskakivanje; može izvoditi jednostavne pjesme i pjesme za igre
5-6 god.	počinje razvijati ritmičko pljeskanje i tapšanje; počinje razvijati vještine potrebne za galopiranje (jednostrani preskok) i preskakanje; može izvoditi jednostavne narodne plesove u kolu i nizu; počinje razvijati koordinaciju malih mišića za crtanje i hvatanje (pisanje)
6-7 god.	počinje razvijati vještine preskakivanja; češće reagira na glazbu pljeskanjem ruku –razvoj ritamskih kompetencija; može pratiti ritam i dinamiku glazbe te reagirati na postupne promjene kroz pokret; može izvoditi metar na bubnju i štapićima za sviranje; može svirati kontinuirano na ksilofonu (sviranje zahtjeva pripremni pokret koji prethodi sviranju)

5.1. Pokret, pjesme s pokretom i igre s pjevanjem

Po Campbellu i Scott-Kassneru pokret iz perspektive dječjeg razvoja znači puno više od samo motoričke koordinacije potrebne za sviranje instrumenata. Pokret je suština dječje igre i način kroz koji djeca upoznaju svijet koji ih okružuje. Djeca se od ranog djetinjstva zaigrano kreću tijekom pjevanja pjesmica koje se vežu uz igru, pjesmice s pokretom i ples. Melodije pjesmica s pokretom i igara s pjevanjem potiču djecu na pokrete koje su susreli tijekom slobodne igre. Kod djece, ovakvi se pokreti potiču i organiziraju u svrhu izražavanja ritma i izražajnih kvaliteta glazbe. Kod predškolske djece, ali i kod onih starijih uzrasta, pomno odabrana glazba omogućava svakodnevno oslobađanje fizičke energije. Pjesme s pokretom i igre s pjevanjem pomažu djeci predškolskog uzrasta u razvoju koordinacije, sinkroniziranog ritmičkog pokreta i pjevačkog glasa. Glazbene igre su važne jer utječu na djetetov cjeloviti razvoj, ali kako bi glazbene igre imale utjecaj na njegov razvoj, treba ih prilagoditi djetetu ovisno o njegovoj dobi i trenutnom razvoju. Ako djeca poznaju već neke igre, njih će radije igrati, a kako bi ih se prilagodilo njihovom razvoju, igre treba stalno nadograđivati, napraviti složenijim i postavljati određena pravila. „*Jedan od zadataka navedenih glazbenih igara je i stvaranje i podržavanje vedrog raspoloženja. To treba biti i obveza svih koji se brinu o razvoju i odgoju djece*“ (Marić, Goran, 2013: 26). Glazbene igre koje uključuju pjevanje često su i najveselije igre jer kod djece izaziva pozitivno raspoloženje, veselje, osmijeh, sreću i radost. Mnoge dječje pjesme koje se izvode u vrtićkim dvorištima tijekom odmora orijentirane su upravo na pokret i igru. Spomenute pjesme nude djeci način za oslobađanje potisnute energije te mogu poslužiti kao medij za učenje novih i nepoznatih riječi.

5.2. Euritmija

Euritmija je "umjetnost" koju je utemeljio R. Steiner. Riječ "euritmija" sastoji se iz dva dijela "eu" (grč. dobro, pravo) i "ritmija" ritam. To bi značilo da je euritmija način lijepog i dobrog usklađivanja pojedinih dijelova jedne cjeline, odnosno to je skladno i harmonično izražavanje snaga koje djeluju u govoru, glazbi i pokretu. Euritmičke aktivnosti, tijekom kojih se djeca potiču da "rade što im muzika govori" mogu se oblikovati na način koji će u stopu pratiti djetetove razvojne i fizičke kapacitete. Djecu predškolskog uzrasta bez većih poteškoća možemo motivirati da koriste vlastita tijela u svrhu ilustriranja istaknutih značajki glazbe. Djeca kroz pokret, bilo stupanjem u metru, tapkanjem ritma, crtanjem melodijskih kontura ili oblikovanjem melodija, bez riječi pokazuje vlastito razumijevanje glazbenih koncepata. Putem euritmije, tijelo postaje osobni instrument za realizaciju glazbe od najjednostavnijih do izazovnijih vježbi. Bitno je napomenuti koliko je malo potrebno da se kroz euritmiju djecu

dovede u kontakt s glazbom: veliki prostor, bubanj, klavir ili stereo-uređaj te pravila koja postavljaju granice i prihvatljiva ponašanja koja sva djeca mogu razumjeti (Campbell i Scott-Kassner, 2006 str. 126).

5.3. Kreativni pokret

Campbell i Scott-Kassner govore kako je kreativni pokret oblik plesa koji je osoban, interpretativan i izražajan. Može se koristiti kod socijalizacije djece, pružanja zabave publici roditelja, putem ideja i osjećaja koje komuniciraju izravnije ili dublje od riječi. Za razliku od većine plesnih formi, kreativni pokret lišen je autoritarne strukture. Kod kreativnog pokreta ne postoji jedan pravi način za izvođenje pokreta te on ne sadrži specifične korake. Inspiriran je verbalnim i glazbenim slikama, koje djeluju kao produžetak iskustava istraživačkog pokreta. Iako razvoj osjećaja za stalan ritam može biti jedan od mnogih glazbenih ciljeva, možda nije uvijek potrebno da djeca sinkroniziraju svoj pokret s drugima ili sa stalnim ritmom. U kreativnom pokretu djeca se mogu voditi prema razvijanju vlastitog repertoara pokreta za izražavanje glasnog ili tihog, sporog ili brzog, visokog ili niskog te uzburkanog ili glatkog. Djeca mogu istražiti jedan pokret, ponavljajući ga i proširujući ga, ili preuzeti pokret napravljen za njih te ga s lakoćom promijeniti. Oponašajući odgajatelja ili drugog učenika, djeca grade svoj vokabular pokreta za kasniji opoziv i uporabu. Glazba potiče djecu da sastavljaju nove i poznate pokrete na načine koji omogućavaju osobni izričaj. Kreativni pokret kod djece razvija entuzijazam za kretanjem. Omogućava djeci da zaigrano i slobodno kroz vlastiti izričaj istražuju ideje koje se u njima pobuđuju putem pjesama, slika, muzike i priča. Također im nudi slobodu da eksperimentiraju s vlastitim prostorom, vremenom i energijom što ih vodi prema otkrivanju jezika pokreta. Upotreba muzike kao stimulansa za kretanje, tijekom procesa učenja ili kao komponente ciljanog ishoda, pruža ispunjujuće i integrirano iskustvo za djecu. Na ovaj način djeca uče o glazbi dok uče govoriti kroz pokrete vlastitog tijela. Primjere iskustva tijekom kreativnog pokreta možemo primijetiti u tablici 4.

Tablica 4. Iskustva tijekom kreativnog pokreta (Campbell, Scott-Kassner, 2006, str. 140)

Cilj	Iskustvo
prikaz riječi kroz pokret i zvuk	u paru ili malim skupinama, prezentirati djeci riječi koje treba pretvoriti u pokrete i zvukove; zijevanje, okret, geganje, curiti, lepršati, kapati, eksplodirati, pucketanje, mlaz, zamah, mreškanje, krckanje, miješanje, prskanje, ponirati, kliziti; tijekom prezentacije ove riječi se mogu prezentirati putem pokreta, popraćeno zvukovima (glasovima) ili instrumentima

prikaz muzičkih termina kroz pokret	Skupinama djece ponuditi različite muzičke termine te im zadati da ih prikažu i opišu kroz pokret: legato, staccato, forte, marcato, sforzando, cantabile, piano, piacere, lento, allegro, appassionato, doloroso. (prvo moraju naučiti značenje tih termina); djeca mogu izmisliti melodiju koja opisuje zadani termin i prati pokret
prikazati mjuzikl kroz pokret	pustiti djeci snimku skladbe “Lav” Camillea Saint-Saënsa; preusmjeriti dječju pažnju na visinu tona i usmjerenje lavljeg rika; tijekom višestrukog slušanja poticati ih da se kreću poput lavova (veliko, snažno, silovito), zastajući kako bi riknuli u prikladno vrijeme; pustiti djeci “Fanfare za običnog čovjeka” Aarona Coplanda te da zabilježe zvukove tišine, identificiraju duge i održavane zvukove, instrumente, melodijske skokove i promjene u dinamici; pustiti početnih 45 sekundi skladbe dajući djeci zadatak da nađu individualne pokrete kojima će opisati ovaj glazbeni komad
stvaranje pokret-i-glazba inačicu vizualnog prikaza	Pokazati djeci sliku ili fotografiju; poticati ih da pokretom ožive prikazanu sliku ili fotografiju, morat će razgovarati o tome što ljudi rade, kamo idu i kako se kreću; njihova interpretacija trebala bi započeti u zaleđenom trenutku te se nastaviti kroz pokret koji komunicira bez riječi
Stvaranje pokreta iz kolekcije individualnih pokreta	okupite djecu u grupe od četiri do osam. Potaknite svako dijete da izmisli pokret koji treba uključiti u zbirku pokreta; svaka skupina treba imati onoliko pokreta koliko ima djece; kao grupa, oni vježbaju svoje zajedničke pokrete sve dok jedan ne počne voditi prema sljedećem; kao proširenje, mogu odlučiti dopustiti svakom pokretu jedno, dva ili četiri ponavljanja ili ponavljanje samo neke ili svih pokreta; djeca mogu razviti različite razine energije i prostora za te pokrete, ako ih žele izraziti umorom, zastrašenošću, ljutnjom ili nježnošću; glazbena pratnja može se predložiti, odabrati ili kreirati
prikazati pjesmu kroz pokret	pjesma predstavlja vizualnu sliku koja se može ostvariti kroz pokret; djeca mogu odlučiti slijediti ritam riječi ili prelaziti na slike koji im iskaču u mašti
prikaz priče kroz pokret	priče zagovaraju i inspiriraju pokret; bitno je odabrati priču koja će priuštiti potencijal za pokret i glazbenu pratnju

5.4. Ples

Campbell i Scott-Kassner definiraju ples je svrsishodan, koreografirani i uvježban pokret uz glazbu. Strukturirana priroda plesnih pokreta zahtijeva osnovnu vještinu održavanja vremena s glazbom. Djeca predškolskog uzrasta mogu izvoditi jednostavne narodne plesove na sinkroniziran način, iako to djelomično ovisi o njihovom fizičkom razvoju. Sinkronicitet potreban za usavršavanje strukturiranih koraka raznih tipova plesa (ples u kolu, ples s partnerom i linijski ples), ne bi nužno trebali odgađati podučavanje tih plesova. Praksa izvođenja plesova

pružit će djeci kvalitetnu vježbu za razvijanje vlastitog osjećaja za ritam i vrijeme. Upute za organizaciju učinkovitog slijeda vezanih uz učenje narodnih plesova možemo primijetiti u tablici 5.

Tablica 5. Organizacija učinkovitog slijeda za podučavanje narodnih plesova (Campbell, Scott-Kessner, 2006, str. 143)

Poslušaj	kao uvod u glazbeni stil plesa, odgajatelj bi trebao potaknuti djecu da slušaju pažljivo uz glazbu; djeca mogu svjedočiti glazbenim detaljima; koncentrirano i ponovljeno slušanje stvorit će ugodnije plesno iskustvo i glazba će se bolje razumjeti i cijeniti
Reagiraj	odgajatelj bi trebao usmjeriti djecu da slušaju snimanje (ili pjesmu dok se pjeva ili svira), i reagirati na temeljni ritam, instrumentalnu pratnju ili udaraljke; sviranje naglašenog ritma tapkanjem po krilu, djeca reagiraju na plesni ritam; kod učenja plesa uz pjesmu, umjesto snimljenog glazbenog djela odgajatelj može plesne korake ipak predstaviti kroz pljeskanje ili udaranje ritama koji djeca slijede
Skandiraj i tapkanje	zamolite djecu da skandiraju opisne riječi u svrhu naznake kretanja tijekom plesa; skandiranjem "korak", "skok", "stanka", "lijevo", "desno" i sl., djeca će lakše izvesti potrebno ritmičko kretanje stopala; riječi se izgovaraju u ritmu koraka koje se plešu s rukama (tapkanjem) po krilu
Skandiraj i koračaj	sljedeći je prijenos pokreta s ruku na stopala; ponovljeni ritmički napjev treba nastaviti, tako da djeca usklađuju korake opisnim riječima; ova govorna aktivnost u početku je uspješnija bez glazbe, što bi moglo zbuniti one učenike koji će biti ometeni drugim glazbenim aspektima kao što su timbar i melodija.
Koračaj i internaliziraj	U završnoj fazi, glazba se vraća praćenju pokreta; djeca počinju internalizirati ritmičko pjevanje (skandiranje), zamišljajući i radeći korake; kao rezultat ranijih faza u slijedu, djeca razvijaju unutarnji sluh za ritam i kinestetičku lakoću izvođenje pokreta

6. ULOGA ODGAJATELJA U POTICANJU DJEČJE EKSPRESIVNOSTI POKRETA

Za djecu predškolskog uzrasta odgajatelji poprimaju ulogu odašiljače kulture. Način na koji odgajatelji prezentiraju informacije djeci ključan je za to je li proces prijenosa dovršen; to jest, jesu li informacije primljene i asimilirane od strane djeteta. Teorije instrukcija, pojačanja,

socijalizacije i socijalnog učenja naglašavaju snažan utjecaj koji odgajatelj može imati na učenje i razvoj djece. Od mnogih osobina koje kvalitetan odgajatelj posjeduje tijekom podučavanja glazbe, nekoliko ih je najistaknutije (Campbell i Scott-Kassner, 2006).

6.1. Poznavanje teorije, koncepata i tehnika glazbe i pokreta

Kompetentan odgajatelj dobro poznaje teoriju glazbe, koncepte i tehniku koju se odlučio podučavati. Poznavanje i učenje glazbe zahtijeva pripremu. Bez pripreme, proces prijenosa neće uspjeti. Odgajatelj bi trebao moći pjevati, reproducirati ili se s lakoćom i profinjenošću kretati uz glazbu koju je odabrao. Kada odgajatelj podučava, na djecu se prenosi i svoju vlastita ljubav i zanos prema glazbi i pokretu. Glazbeni koncepti moraju biti jasno shvaćeni kako bi se mogle odabrati aktivnosti koje ističu kvalitete glazbe i pokreta (Campbell i Scott-Kassner, 2006).

6.2. Odgajatelj kao model glazbenog ponašanja

Kvalitetan odgajatelj tijekom podučavanja glazbe i pokreta služi kao model glazbenog ponašanja. Vještinu izvedbe djeca uče oponašanjem odgajatelja, a isto tako mogu biti pod utjecajem ponašanja i komentara svog odgajatelja. Verbalna objašnjenja daleko su manje učinkovita od demonstracija. Djeci je teško samo riječima opisati kako pjevati staccato, održavati zvuk ili svirati ksilofon. U svakom slučaju, kako stara izreka navodi, "djela govore više od riječi". Mnoga djeca neće posjedovati spoznaju o glazbenicima koji mogu dobro pjevati i vješto nastupati na glazbenim instrumentima. Stoga je za njih odgajatelj onaj koji sadrži primarnu ulogu koja je kritična za njihovu glazbenu dobrobit. Dok apsolutna mimikrija nije cilj odgajateljevih glazbenih demonstracija, njegov model može omogućiti djeci da promatraju, apsorbiraju i reinterpreteraju glazbu i pokret tijekom vlastite izvedbe (Campbell i Scott-Kassner, 2006).

6.3. Energičan i entuzijastičan nastup

Učinkovit odgajatelj tijekom podučavanja o glazbi i pokretu pokazuje svoj entuzijazam prema glazbi, pokretu i djetetu. Odgajatelj prenosi svoj entuzijazam prema glazbi i pokretu tijekom provođenja glazbenih aktivnosti u radu s djecom na više načina: pomoću širokog spektra vokalnih infleksija i izraza lica, održavanjem kontakta očima, raznolikim gestama i demonstrativnim pokretima tijela te posjedovanjem bogatog opisnog rječnika. Tempo poučavanja, odnosno provođenja glazbenih aktivnosti, mora barem povremeno odgovarati tempu na koji su djeca navikla (televizijski programi) te se mora temeljiti na s brzim

promjenama pri provođenju aktivnosti s djecom. Također, vitalnost i osobna energija odgajatelja najuspješniji je medij za prenošenje glazbenih ideja. Dok entuzijizam nekima dolazi prirodno, ostali to mogu naučiti i potom ojačati svjesnim nastojanjem za povećavanjem i održavanjem kontakta očima i promjena izraza lica. Bitno je napomenuti da je entuzijizam pojedinca usko vezan za poslovni ili osobni uspjeh, kao i njegovo osobno zanimanje za glazbom i pokretom (Campbell i Scott-Kassner, 2006).

7. PROCJENA KRETANJA

Ako je pokret pedagoški alat za postizanje glazbenog razumijevanja i sredstvo za demonstraciju glazbene percepcije i spoznaje, onda pokret također može predstavljati krajnji umjetnički proizvod za djecu koja uče povezivati svoje uši, umove i tijela na izražajne načine. Odgajatelj mora razmotriti gdje će se u kurikularnom programu nalaziti mjesto za pokret - bilo da je on dio odgojno-obrazovnog procesa koji vodi, na primjer, do perceptivnijeg slušanja ili je rezultat aktivnosti namijenjene nadopunjavanju i razrađivanju otpjevane pjesme ili instrumentalne skladbe. Za neke, izbor može biti između jednog ili drugog, dok će se drugima činiti prirodnim očekivati od djece da glazbeno rastu kroz mogućnosti kretanja, jednako kao da se kreću na izražajan način približavajući se umjetnosti plesa. U svakom slučaju, kretanje s glazbenom namjerom priuštiti će djeci slobodan i neobuzdan izvor energije te će samim time postati entitet koji se da procijeniti.

Campbell i Scott-Kassner nude određena pitanja o procjeni koja odgajatelj može postaviti i koja mogu sastavljati vodič za djecu u njihovim pokušajima da se uključe u pokret s fokusom na razvijanje glazbenih sposobnosti mogu biti sljedeća:

- Izvodi li dijete pjesme uz pokret i igara s pjevanjem, ritmički točno te je li ono usklađeno s njegovim gestama, koracima i ostalim sredstvima fizičkog kretanja? Je li nastup djeteta usklađen s pjesmom, igrom i suigračima?
- U slučaju euritmije, je li dijete sposobno utjeloviti glazbene značajke (metar, ritam, melodiju, formu) tijekom vlastitog kretanja? Je li dijete privučeno nekom drugom glazbenom značajkom i ako je zašto?
- Osjeća li se dijete dobro tijekom kreativnog pokreta, imajući u vidu kvalitetnu upotrebu danog prostora, vremena i vlastite autentičnosti? Prati li dijete vlastiti individualni izričaj ili samo prati i reagira na tuđe ideje?
- U slučaju plesa, slijedi li dijete potreban slijed pokreta koje su potrebne za izvođenje plesa, izvodi li ih u pravilnom redosljedju, ritmički točnom trajanju te unutar izražajnog stila samog plesa?

Kada su u pitanju djeca, pokret može poći i po zlu ako se koristi isključivo kao nadopunjujuća aktivnost koja ne sadrži zasluge ili stvarni doprinos glazbenom razumijevanju. Međutim, procjena razvoja dječjeg pokreta može osigurati da glazbeni ciljevi pokreta sadržavaju i usmjeravaju njegovu upotrebu prema kvalitetnom glazbenom odgoju. Uz razmatranje gore navedenih pitanja, koja se djeci mogu postaviti kao poticaj za njihovo

promišljenije kretanje, djeca mogu povećati svoje razumijevanje u vezi sličnosti i razlika između pokreta za rekreaciju (sport i drugi razigrani pothvati) i pokreta kao izražajnog produžetka vlastite individualnosti, koja je potaknuta i podržana glazbom. Ova pitanja mogu razmotriti djeca u grupnoj raspravi, na papiru (kao u kratkim novinarskim izvještajima) ili na tihe načine koji intrinzično usmjeravaju njihovu pažnju i pozornost na reakcije njihovih tijela na glazbu koja ih potiče na pokret.

8. ORGANIZACIJA PROSTORA I MATERIJALA

Prema službenom dokumentu Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje prostorno i materijalno okruženje vrtića mora biti poticajno i kvalitetno. Prostorno i materijalno okruženje mora biti takvo da potiče djecu na otkrivanje i istraživanje vlastite okoline, eksperimentiranje s materijalima i vlastitim idejama, postavljanje hipoteza i mijenjanje hipoteza istraživanjem, rješavanje problema i konstruiranje znanja. *„Kvalitetno prostorno – materijalno okruženje vrtića je esencijalni izvor učenja djece s obzirom na to da ona uče aktivno (istražujući, čineći) te surađujući s drugom djecom i odraslima”* (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, str. 38). Dakle, djeci treba osigurati kvalitetu i bogatstvo materijala tijekom interakcije s okolinom i svojim vršnjacima. U glazbenom centru, odnosno u centru za glazbeno stvaranje i izražavanje, bitno je da su djeci ponuđeni materijali koji ih potiču na istraživanje svega što je povezano s glazbom, da se materijali mijenjaju i nadopunjuju, da su dostupni djeci te da ih uvijek mogu koristiti samostalno i u igri sa svojim vršnjacima. Tijekom organizacije prostora za izvođenje glazbenih aktivnosti, bitno je imati u vidu ulogu prostora na poticanje dječje kreativnosti, bavljenje glazbom, zajedničkog druženja te istraživanje značajki zvuka i melodija. Također je bitno da organizacija samog prostora pozitivno utječe na dječju volju za kretanjem, istraživanjem pokreta, zvuka i melodije, zajedničkim druženjem te pronalaženjem rješenja. Glazbeni centar pozitivno utječe na razvoj samopouzdanja te osjećaja radosti i sreće. Tijekom osmišljavanja i izvedbe glazbenih aktivnosti s djecom, bitno je da količina instrumenata koja se nudi djeci bude ograničena, kako ih brojnost izbora ne bi preplavila te kako bi provela više vremena u kvalitetnom upoznavanju instrumenata. Materijali koji se nude djeci moraju biti djeci zanimljivi, što kroz svoju aplikaciju, tako i svojom šarolikošću i različitošću zvukova. Važno je da se glazbeni instrumenti nadopunjuju i mijenjaju, kako bi djeca bila upoznata s različitim zvukovima koje pojedini instrumenti proizvode. Glazbeni instrumenti mogu biti izrađeni i od strane djece, tijekom čije izrade mogu dublje upoznati vezu između korištenih materijala i dobivenih zvukova. Tako je aktivnost izrade instrumenata često popraćena aktivnošću u kojoj djeca isprobavaju instrumente

vlastite, ali i tuđe izrade. Djeci su izrazito zanimljivi instrumenti Orffova instrumentarija, s povećanim zanimanjem prema udaraljkaama svih vrsta. Glazbeni instrumenti u odgojno-obrazovnoj skupini potiču djecu na istraživanje različitih područja izražavanja (glazbeno, tjelesno i govorno izražavanje). Djeca uz pratnju instrumenta mogu izvoditi brojalice, pjesmice, te ih mogu koristiti tijekom dramsko-scenskog izražavanja i dramatizacije u svrhu popratnih zvukova koji odgovaraju tekstu priče. Osim glazbenih instrumenata djeci su potrebne različite skladbe koje su prilagođene njihovom uzrastu. Glazbu treba uključiti u svakodnevni rad s djecom, bilo kroz pasivno ili aktivno slušanje, kada god je to moguće. Idealno, prostor osiguran za glazbene aktivnosti trebao bi biti prostran kako bi djeca imala mjesta za neograničen, ili barem što manje ograničen, pokret.

ZAKLJUČAK:

S obzirom na brojne dobrobiti i doprinos glazbe u djetetovu cjelovitu razvoju na koje ukazuje veliki broj provedenih istraživanja, važno je djeci predškolske dobi omogućiti i pružiti okolinu bogatu glazbom i pokretom. Spomenutim studijama da se zaključiti kako je svako dijete rođeno s kreativnim potencijalima te ima veliku potrebu to i ostvariti i izraziti putem različitih oblika stvaranja. Putem glazbe i plesa djeca razvijaju svoje kritičko mišljenje i kreativni potencijal što se kasnije odražava u različitim područjima te doprinosi njihovom postignuću.

Veliki utjecaj na razvoj predškolskog djeteta imaju upravo odgajatelji koji putem vlastitog ponašanja i zanesenosti utječu na kvalitetu dječje igre, pružajući glazbena iskustva koja su prilagođena djetetovom stupnju razvoja. Temeljem navedenog možemo zaključiti kako su glazba i ples idealni alati za objedinjavanje svih područja razvoja, pošto zadovoljavaju dječju urođenu želju za stvaranjem te omogućavaju uvjete za oblikovanje upravo onakve okoline koja je prožeta trenutcima tijekom kojih na indirektan način (npr. pitanja, sugestije) usmjeravamo dijete prema daljnjem istraživanju. Također, glazba i pokret pomažu djetetu kod oslobađanja emocija te izražavanja osjećaja, pomaže im kod estetskog uživanja, te bitno utječe na poboljšanje djetetove komunikacije, njegovu uspješnu integraciju u vrtićku grupu i samim time, pozitivno utječe i povećava mogućnost zbližavanja s vršnjacima. Veliku dobrobit za djecu glazba i pokret donose i tijekom djetetova fizičkog izričaja. Dok integracija glazbe i pokreta olakšava razvoj ritmičkih sposobnosti u izvođenju motoričkih vještina.

Sukladno brojnim doprinosima glazbe i pokreta u djetetovu razvoju važno je djeci od njihove rane dobi pružiti mogućnost različitih glazbenih iskustava i doživljaja.

LITERATURA:

1. Bačlija Sušić, B. (2008) *Dječje glazbeno stvaralaštvo: Stvaralački i autotelični: Metodički ogledi*. 25(1), 63-83.
2. Čudina–Obradovic, M. (1991). *Nadarenost–razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Školska knjiga.
3. Jurišić, G., Sam Palmić, R. (2002). *Brojalica: snažni glazbeni poticaj*. Rijeka: Adamić
4. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
5. Majsec Vrbanić, V. (2008). *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo*. Zagreb: Udruga za promicanje različitosti, umjetničkog izražavanja, kreativnosti i edukacije djece i mladeži.
6. Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranog odgoja*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za pedagogiju.
7. Marić, Lj., Goran, Lj. (2013). *Zapjevajmo radosno*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
8. Shehan Campbell, P., Scott-Kassner, C. (2006). *Music in childhood: From preschool through the elementary grades*. Boston: Schirmer, Cengage Learning
9. Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum: rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor d.o.o.
10. Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
11. Vasta, R., Haith, M.M., Miller, A. S. (2005). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap
12. Zadnik, K., Habe, K. (2017). *Razvojne koristi ranog glazbenog obrazovanja – evaluacijska studija dva slovenska projekta*. Ljubljana: Sveučilište u Ljubljani
13. Vidulin, S. (2016). *Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja*. *Život i škola*, LXII (1), 221-233. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/16>

POPIS TABLICA:

I.	Tablica 1. Tijek razvoja glazbenih sposobnosti	7
II.	Tablica 2. Znakovi glazbenog talenta	9
III.	Tablica 3. Razvoj pokreta i povezane reakcije kod djece predškolskog uzrasta	16
IV.	Tablica 4. Iskustva tijekom kreativnog pokreta	18
V.	Tablica 5. Organizacija učinkovitog slijeda za podučavanje narodnih plesova	20

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)